

Agnieszka Becla, Stanisław Czaja, Anetta Zielińska, *Analiza kosztów-korzyści w wycenie środowiska przyrodniczego*, Difin, Warszawa 2012, ss. 160

Jak wskazuje tytuł, książka poświęcona jest wykorzystaniu analizy kosztów-korzyści (AKK) do oceny i wyceny elementów środowiska przyrodniczego. Wiadomo, że analiza ta jest podstawą rachunku ekonomicznego oraz dokonywania wyboru optymalnego rozwiązania. W wąskim ujęciu oznacza porównywanie tylko kosztów i korzyści *stricte* ekonomicznych (mówimy wówczas o analizie finansowej), natomiast w szerokim obejmuje również elementy społeczne i ekologiczne. To szerokie ujęcie AKK – będące przedmiotem zainteresowania autorów – przeżywa swoisty renesans od momentu, gdy UE wprowadziła tę metodę jako podstawę oceny inwestycji dofinansowywanych z funduszy wspólnotowych, ze szczególnym uwzględnieniem wyceny tzw. usług środowiska. Wprawdzie istnieją na rynku wydawniczym publikacje odrębne o AKK, metodach wyceny środowiska czy rachunku sozoekonomicznym, ale nie było dotąd pozycji, która łączyłaby w sobie te wszystkie elementy w odniesieniu do środowiska przyrodniczego w sposób, w jaki uczynili to autorzy. Z tego względu omawiana książka ukazująca umocowanie teoretyczne AKK wpisuje się w nurt jej propagowania.

Uwzględniając doświadczenia rosnącego zainteresowania AKK, autorzy postawili sobie zadanie wskazania jej walorów i ograniczeń w zakresie wyceny środowiska przyrodniczego. Skupili się przede wszystkim na możliwości włączenia efektów wykorzystania metod waloryzacji środowiska przyrodniczego do rachunku mikroekonomicznego oraz wskazaniu, jak te metody powinny być realizowane, aby osiągnięte dzięki nim wyniki można było wykorzystać w praktyce gospodarczej. Zadanie to zostało w pełni zrealizowane, chociaż czasami autorzy aż za bardzo starali się podkreślić pewne elementy, co spowodowało w paru miejscach niepotrzebne powtórzenia. Bynajmniej nie umniejsza to wartości niniejszej pracy.

Książka składa się z pięciu rozdziałów logicznie ze sobą powiązanych. Rozdział pierwszy stanowi przykład umiejętnego umocowania AKK w teorii ekonomii, zwłaszcza ekonomii dobrobytu, a także jej powiązania z inwestycjami i rachunkiem mikroekonomicznym. Czytając ten rozdział, można „na nowo” odkryć znajome zagadnienia, które odpowiednio naświetlone nabierają innego wyrazu. Autorzy wyjaśnili związek AKK z optimum ekonomicznym w warunkach maksymalizacji dobrobytu i modelem konkurencji doskonałej, funkcją użyteczności oraz zniekształceniami gospodarki rynkowej. Na tym tle podkreślili, iż poszukiwanie optymalnych podziałów zasobów należy do ważniejszych zagadnień teorii ekonomii i to na wszystkich poziomach gospodarowania. To umożliwiło przejście do zagadnień zaprezentowanych w rozdziale drugim, tj. efektywności, racjonalności i skuteczności gospodarowania. Precyzyjnie wyjaśniono wszystkie te pojęcia i związki między nimi zarówno w ujęciu indywidualizmu metodologicznego (np. racjonalność człowieka), jak i synergistyczno-holistycznym (w odniesieniu do systemu społeczno-ekonomicznego).

Z kolei w trzecim rozdziale przedstawiono główne wyzwania metodyki AKK w kontekście środowiska przyrodniczego, w tym:

- ogólne wyzwania związane ze stosowaniem rachunku mikroekonomicznego,
- specyficzne wyzwania łączące się z rozszerzonym zakresem wykorzystania AKK,
- ogólne wyzwania łączące się z teoretycznymi podstawami AKK (koszty alternatywne i renta konsumenta),
- specyficzne wymiary każdej praktycznej implementacji AKK.

Szczegółowo zostały omówione te dwie pierwsze grupy wyzwań.

Z punktu widzenia tematyki książki szczególną uwagę poświęcono: walooryzacji elementów środowiska przyrodniczego i jego usług w ujęciu statycznym i dynamicznym oraz problemom kształtowania (rozkładu) wartości w czasie. Czas spełnia istotną rolę w wycenie kosztów i korzyści, bowiem koryguje ich wartość, stąd podkreślono jego znaczenie. Z tego też powodu przybliżono zagadnienie społecznej stopy dyskontowej, która wyraża stopień preferencji, z jakim społeczeństwo odnosi się do przyszłych kosztów i korzyści.

Przegląd dorobku literaturowego w tym zakresie wykazał, że problem społecznej stopy dyskonta pozostaje bez jednoznacznego rozstrzygnięcia modelowo-ekonomicznego. Jest to nadal decyzja społeczno-polityczna.

W rozdziale czwartym omówiono etapy realizacji AKK w wycenie środowiska przyrodniczego. Rozpoczęto od wyjaśnienia roli nadwyżki konsumenta, cen cieni (cen programowania) i metody minimalizacji kosztów w AKK. Na tym tle przedstawiono algorytm poznawczy oraz algorytm realizacji AKK wraz z kryteriami wyboru projektu. Zaproponowane schematy algorytmów są uniwersalne i mogą być wykorzystane w ocenie kosztów i korzyści przy wszystkich rodzajach projektów. Są one również zgodne z metodologią AKK opracowaną przez Komisję Europejską w ramach wytycznych obowiązujących państwa członkowskie przy ocenie projektów inwestycyjnych z funduszy unijnych.

Analizy kosztów i korzyści w odniesieniu do środowiska przyrodniczego nie można dokonać bez znajomości metod jego waloryzacji. Z tego powodu w rozdziale piątym syntetycznie przedstawiono te metody (w tym metodę wyceny warunkowej, kosztów podróży, hedoniczne, kapitału ludzkiego, efektów produkcyjnych, nakładów prewencyjnych, kosztów restytucji i minimalnego standardu bezpieczeństwa) oraz ich wykorzystanie w analizie. Podkreślono, że metody waloryzacji środowiska przyrodniczego są bardzo cennym źródłem informacji dla władz lokalnych/regionalnych i zarządzających instytucjami odpowiedzialnymi za jego stan, gdyż sugerują, jak dbać o dane tereny, jak je ochraniać, aby służyły mieszkańcom i turystom. Ponadto, wskazano, że w AKK należy zwrócić uwagę na poziom i sposób eksploatacji zasobów środowiskowych, których wyróżniono aż 5 grup. Każda grupa zasobów wymaga innego podejścia i powinna być inaczej wyceniana.

Wywody w tym rozdziale zakończono stwierdzeniem, że metody waloryzacji środowiska przyrodniczego znajdują coraz szersze zastosowanie w AKK – także ze względu na umożliwienie podjęcia zagadnienia efektywności ekonomicznej w kontekście problemu sprawiedliwości, która jest związana z ekonomiczną dobrobytu. Przedstawicielom ekonomii dobrobytu udało się pokazać, że efektywność i sprawiedliwość nie muszą być sprzeczne, a osiągnięcie optimum Pareto jest możliwe m.in. dzięki AKK łączącej w sobie ekonomię, praktykę przedsiębiorcy kapitalistycznego oraz sposoby podejmowania decyzji. W ramach AKK ciągle podejmowane są starania wypracowania takich sposobów oceny projektów inwestycyjnych, aby dokonywane wybory przybliżyły stan gospodarki do stanu optymalnego.

W zakończeniu autorzy w interesujący sposób podsumowali swoje rozważania, podkreślając, że rozwiązania oparte na AKK wykorzystują zasadę racjonalnego gospodarowania oraz wskaźniki oparte na ocenie efektywności ekono-

micznej i skuteczności pragmatycznej. Wszystkie te płaszczyzny analityczne pozwalają znaleźć wzajemne relacje pomiędzy efektywnością a optymalnością ekonomiczno-społeczną. Z tego względu AKK ma charakter aplikacyjny i należy doskonalić jej metody i pokonywać bariery w jej przeprowadzaniu, by spełniła oczekiwania społeczeństwa i decydentów.

Reasumując, można powiedzieć, że autorzy w umiejętny sposób połączyli wiedzę teoretyczną o AKK z zagadnieniami wyceny środowiska przyrodniczego, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju metodologii określania cen usług środowiska.

Barbara Kryk
Uniwersytet Szczeciński